

SPECIFICKÉ OTÁZKY URČOVÁNÍ RODIČOVSTVÍ

© Anna Hořínová, 2008

PRAMENY

- Úmluva na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny (č. 96/2001 Sb.) * 1997
- Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (č. 209/1992 Sb.)
- Listina základních práva a svobod (č. 2/1993 Sb.)
- Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině
- Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení

2

PRAMENY

- Zákon č. 227/2006 Sb., o výzkumu na lidských embryonálních kmenových buňkách a souvisejících činnostech
- Zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
- Návrh zákona o specifických zdravotních službách (viz. www.mzcr.cz)

3

LITERATURA

- Hrušáková, M., Králíčková, Z.: **České rodinné právo**. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, nakl. Doplněk, 2001.
- Hrušáková, M. a kolektiv: **Zákon o rodině. Komentář**. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2005.
- Mach, J. a kol.: **Zdravotnictví a právo - komentované předpisy**. 2. vydání. Praha: LexisNexis, 2005.
- Hořínová, A.: **Otazníky nad přijetím zákona o výzkumu na lidských embryonálních kmenových buňkách**. Právní rozhledy, Praha: C.H. Beck, 2007, 3, s. 101-105.

4

Pojem, možnosti řešení

STERILITA, INFERTILITA

5

STERILITA, INFERTILITA: POJEM A ŘEŠENÍ

- Překážky přirozené reprodukce
- Příčina na straně ženy - řešení:
 - IUI - intrauterinní inseminace (tzv. umělé oplodnění/*Artificial Insemination*)
 - IVF (tzv. *in vitro fertilizace/In Vitro Fertilisation*) + embryo transfer
 - Darování oocytů + IVF + ET
 - Darování embryí + ET
 - (Surrogační mateřství)

= ASISTOVANÁ REPRODUKCE

6

NEPLODNOST A INFERTILITA: ŘEŠENÍ

■ Příčina na straně muže - řešení:

- AH - asistovaný hatching
- ICSI - intracytoplazmatická injekce spermií
- TESE MESA - chirurgický odběr spermií z varlete/nadvarlete
- Přijetí darovaných spermií
- Přijetí darovaného embrya

= ASISTOVANÁ REPRODUKCE

7

VÝČET, STATUS EMBRYA, VÝZNAM MULTIDISCIPLINÁRNÍHO PŘÍSTUPU, ÚLOHA ETICKÝCH STANDARDŮ

NĚKTERÁ ETICKÁ DILEMATA

8

NĚKTERÁ ETICKÁ DILEMATA: VÝČET

- **Přijatelnost** lékařských zásahů do přirozeného procesu reprodukce (event. jejich míra/meze)
- **Okruh subjektů** s přístupem k AR (sezdané/nesezdané páry, svobodné matky, homosexuálové)
- **Manipulace** (mikromanipulace) s gametami
- **Zahrnutí 3. strany** do reprodukčního procesu (dárčovství, surrogace)

9

NĚKTERÁ ETICKÁ DILEMATA: VÝČET

- „**Informovanost**“ a forma souhlasu pacientů s lékařskou procedurou (VB „*treatment together*“)
- **Délka platnosti souhlasu** s přenosem embryí a možnost vzít tento souhlas zpět
- **Status embrya** (morální, právní)
 - Kryokonzervace embryí
 - Embryonální výzkum
 - Osud nepoužitých embryí

10

NĚKTERÁ ETICKÁ DILEMATA: VÝČET

- **Věk** jednotlivých subjektů
- **Počet zaváděných embryí**
- **Umělá reprodukce u osamělé ženy**
- **Umělá reprodukce u lesbiček** (povolena např. v některých státech USA, Nový Zéland a Austrálie)
- **Právo dítěte znát svůj genetický původ** vs právo dárců/dárkyň na anonymitu
- **Reprodukční turistika**

11

NĚKTERÁ ETICKÁ DILEMATA: STATUS EMBRYA

- **Polarita názorů:**
 - Embryo je lidskou bytostí od početí
 - Embryo není od lidskou bytostí ihned, stává se jí od určitého okamžiku svého vývoje
- **Kauza před ESLP Evans vs UK:** Má embryo právo na život dle čl. 2 Úmluvy?
- **Kauza Davis vs Davis před Supreme Court of Tennessee:** Je embryo subjekt nebo objekt práv?
- **Český právní řád:** neexistuje jednoznačný postoj

12

NĚKTERÁ ETICKÁ DILEMATA: STANDARDY, MULTIDISCIPLINÁRNÍ PŘÍSTUP

- Manipulace s potenciální lidskou bytostí
- Kontrola veřejné moci
- Multidisciplinární přístup
- Systematická revize stávající legislativy
- Vygenerování etických standardů
- Zahnutí do zákonného právního předpisu
 - Respektování zásady právní jistoty pro účastníky vznikajících právních vztahů (předvídatelnost následků)
- Statusová otázka s dalekosáhlými právními konsekvencemi
- Široká společenská diskuse

13

URČOVÁNÍ MATEŘSTVÍ/OTCOVSTVÍ, PRAMENY PRÁVNÍ ÚPRAVY, INTERPRETACE, SLABINY

SOUČASNÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA AR A URČOVÁNÍ RODIČOVSTVÍ

14

URČOVÁNÍ MATEŘSTVÍ

- § 50a ZoR - „*Matkou dítěte je žena, která dítě porodila.*“
 - vylučuje surrogační mateřství (+ § 39 OZ)
 - Gestační mateřství - dáno okamžikem porodu
 - Mateřství nelze popřít ani se jej „vzdát“
 - Darování oocytů nezakládá žádná práva ani povinnosti dárkyně
 - Darování oocytů a embryí je striktně anonymní
- Francie, Itálie, Lucembursko: určení mateřství k nemanželskému dítěti vázáno na volní akt ženy

15

URČOVÁNÍ OTCOVSTVÍ

- Založeno na více právních skutečnostech
- Systém 3 zákonných domněnek
 - Manželství, volní akt uznání, soudní rozhodnutí
- Darováním spermií - nevznikají žádná práva ani povinnosti dárce, vznikají muži, který dal s AR souhlas
- Anonymita dárců (problémy s popřením otcovství)
- Dárci přísluší náhrada účelně vynaložených nákladů spojených s darováním (stejně jako dárkyni vajíček)

16

URČOVÁNÍ OTCOVSTVÍ

Asistovaná reprodukce

- V rámci manželství - založeno na existenci manželství + souhlasu s AR § 58 odst. 2 ZoR
- Mimo manželství - založeno na souhlasu s AR § 54 odst. 3 ZoR
- Zákon o matrikách však nepočítá se zápisem na základě předložení souhlasu s AR
- De lege lata tedy nelze otcovství dle § 54 odst. 3 zapsat

17

ZÁKON Č. 227/2006 Sb., O VÝZKUMU NA LIDSKÝCH EMBRYONÁLNÍCH KMENOVÝCH BUŇKÁCH

- Novelizací zákona o péči o zdraví lidu zavedl 1. zákonnou úpravu AR na území ČR
- Velice stručná úprava AR
- Nenevolizuje zákon o matrikách
- Opomíjí některé stěžejní otázky AR
 - Inzerce dárcovství
 - Finanční odměny za dárcovství
 - Explicitně nezakazuje surrogační mateřství

18

NÁVRH ZÁKONA O SPECIFICKÝCH ZDRAVOTNÍCH SLUŽBÁCH

- Účinnost plánována na 1. leden 2009
- Obsahuje rovněž právní úpravu AR
- Opět ignoruje zákon o matrikách
- Opomíjí některé stěžejní problematické otázky - inzerce dárcovství oocytů, možnost vzít souhlas s ET zpět, osud embryí po smrti partnera
- Vágní formulace - např. počet zaváděných embryí

19

DOPORUČENÍ *DE LEGE FERENDA*, INSPIRACE ZE ZAHRANIČÍ

VÝSTUPY

20

VÝSTUPY: DOPORUČENÍ *DE LEGE FERENDA*

- Propracovanější úprava (na základě přípravy multidisciplinárního týmu)
- Novelizace souvisejících předpisů
- Inspirace ze zahraničí (VB, USA, Nizozemí, Francie, Austrálie)
- Reflexe praktických úskalí a potřeb (průzkum mezi poskytovateli i mezi pacienty)
- Jednoznačný postoj k elementárním otázkám
- Adekvátní (ale citelná) sankce za porušení právních pravidel
- Veřejná kontrola reprodukční medicíny

21

VÝSTUPY: INSPIRACE ZE ZAHRANIČÍ

- VB - samostatný, zevrubný zákon (Warnock Committee) *Human Fertilisation and Embryology Act 1990*
- USA - rozmanitá právní úprava + judikatura (na státní úrovni); značná benevolence
- Kanada - přesné definice (embryo, AR, IUI atd.)
- Francie - multidisciplinární týmy, poradenství
- NEPODCEŇOVÁNÍ PROBLEMATIKY UMĚLÉ REPRODUKCE A JEJÍCH STÁLE SE ROZŠÍŘUJÍCÍCH MOŽNOSTÍ

22

DĚKUJI ZA POZORNOST

Mgr. Anna Hořinová, horinova.anna@seznam.cz

23